

Мейжис І. А.,

д. пед. н., професор, Чорноморський державний
університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
irina.meyzhis@gmail.com

Дроздов О. В.,

студент, факультет соціології, Чорноморський державний
університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
rozd50@gmail.com

МІЖПОКОЛІННІ ВІДМІННОСТІ СОЦІАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ ЖИТЕЛІВ МИКОЛАЄВА ПРО СВОБОДУ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

В статті розглядаються соціальні уявлення жителів Миколаєва про свободу і відповідальність та їх міжпоколінні відмінності по матеріалах соціологічних досліджень. За допомогою тесту локус контролю досліджується рівень особистісної відповідальності жителів міста та їх міжвікові відмінності. У роботі також досліджена важливість цінностей свободи у загальній ціннісній системі людини. Також проаналізовано усвідомлення громадянами міста свого рівня особистісної відповідальності та рівня особистісної відповідальності інших громадян. У роботі наведені дані, які показують значні відмінності у соціальних уявленнях жителів Миколаєва стосовно свободи та відповідальності в залежності від віку та причини цих відмінностей. Проаналізований вплив соціально-політичних подій в Україні в 2013-2014 роках на зміни розвиток рівня свободи та відповідальності серед миколаївців.

Ключові слова: свобода; відповідальність; соціальні уявлення; соціально-політичні зміни; покоління.

Постановка проблеми. Без свободи людина не може розвиватися як особистість, не може реалізувати намічену мету. Чим більше свободи дає людині суспільство, тим більше підвищується її рівень відповідальності за користування цими свободами. Суспільна свобода є необхідною умовою відродження і розвитку в Україні громадянського суспільства, неузурпованого тоталітарною державною владою, де широкий загал має брати участь у виробленні правил співжиття і тим самим впливатиме на становлення і розвиток демократії та подальший розвиток вільної, правомірної поведінки людини. Також формування громадянського суспільства і правової держави нерозривно пов'язане з проблемами взаємної відповідальності держави і громадянина, важливою стороною якої є категорія відповідальності.

Тому можна стверджувати, що поняття взаємозв'язку свободи та відповідальності є однією із провідних соціально-філософських проблем сучасності.

Аналіз наукових поглядів учених на проблему дослідження. Теоретичне осмислення сутності поняття свободи та відповідальності почалося ще за античних часів але саме глибинного розгляду вони набули у представників німецької класичної філософії. Саме філософія

свободи людини була предметом роздумів І. Канта, і Г. Гегеля, А. Шопенгауера і Ф. Ніцше. Саме трактування поняття «свобода» і «відповідальність», різні форми його трактування та методи визначення цього поняття досліджували такі відомі філософи та соціологи як З. Бауман, С. Рубінштейн, Р. Мей, М. Мамардашвілі, Г. Йонас, В. Франкл. Розробкою цього питання займалися і вітчизняні науковці, а саме Т. Крамар [10], О. Федоренко [24], О. Зубчик [8], О. Глинянська [2], О. Андрієнко [1], І. Мухін [13] та інші. Розробкою взаємозв'язку та взаємозалежності свободи і відповідальності як чинника демократичного та громадянського суспільства займалися такі науковці як Я. Григор'єва [3], М. Портян [21], В. Пітудей [19] та В. Завальнюк [6].

Мета статті. Визначити міжпоколінні відмінності соціальних уявлень миколаївців про свободу та відповідальність.

Виклад основного матеріалу роботи. Слово свобода має значну множину визначень і термінологічну багатогранність. В політиці воно декларує цінність громадянського суспільства, яка гарантує свободу членам суспільства. Іноді свободу в громаді розглядають як можливість жити відкрито, зберігаючи власну гідність. В історії філософської

думки це поняття пройшло тривалу еволюцію – від «негативної» (свобода «від») до «позитивної» (свобода «для») трактовки. Філософія свободи людини була предметом роздумів Канта, і Гегеля, Шопенгауера і Ніцше, Сартра і Ясперса, Бердяєва і Соловйова. Свобода розглядалась у співвідношенні з необхідністю, із свавіллям і анархією, з рівністю і справедливістю [6, с. 192].

Свободу можна трактувати по різному залежно від контексту в якому вживається це поняття. Так, під політичною свободою розуміють свободу політичної народної волі, яка виявляється завдяки виборності державно-управлінських органів, є ключовим виміром народовладдя [7, с. 393]. Під економічною свободою розуміють свободу вибору, яка на рівні підприємництва проявляється не в безкінечному переліку способів реалізації, а у виборі форм власності та сфери діяльності. Але в той же час економічна свобода завдяки державному правовому механізму нерозривно пов'язана з економічною відповідальністю [2].

Окрім політичної та економічної свободи сучасні дослідники виділяють таке поняття, як соціальна свобода. Український дослідник І. Мухін встановив жорсткий зв'язок між соціальною свободою та соціалізацією. Згідно з його думкою, соціальна свобода – це «суб'єктивувannya соціалізації, виведення, здійснення та розкриття її у вигляді системи феноменів міжособистісних взаємовідносин на всіх рівнях суспільства, що характеризується звуженням сфери застосування примусу, ускладненням системних зв'язків між суб'єктами соціальної активності та розвитком її рефлексивної складової» [4, с. 5]. Іншими словами соціальна свобода – це можливість і здатність громадян вільно мислити і здійснювати свої вчинки в контексті існуючої соціальної системи.

Відомий соціолог З. Бауман розглядає особистісну свободу як певне соціальне відношення, яке є приналежністю історично унікального соціального укладу. Соціолог зазначає, що «центральне положення індивідуальної свободи як ланки, з'єднує індивідуальний життєвий світ, суспільство і соціальну систему, було досягнуто недавно, коли свобода перемістилася зі сфери виробництва і влади в сферу споживання» [1, с. 36].

На нашу думку, продуктивні способи використання особистісної свободи – це любов, праця і креативність, які призводять до активної і продуктивної взаємодії з оточуючими людьми та відтворення втрачених зв'язків з природою. Отже, свобода є обов'язковою умовою існування особистості, створення свого внутрішнього світу та конструювання сенсу життя. Свободу людини визначає здійснення вибору, який проявляється через вчинок. Обираючи той або інший варіант поведінки, особистість обирає, створює себе, конструює власний внутрішній світ. Отже, разом зі свободою виникає відповідальність – і, насамперед, за себе і свій життєвий шлях.

Відповідальність, як інтегральна якість особистості, є одним із показників систематичного і

усвідомленого засвоєння морального досвіду людства, його духовних цінностей. У філософії категорія «відповідальність» розглядається у нерозривній єдності з категорією «свобода». Відповідальність є свого роду «зворотним боком» свободи. Чим ширші межі свободи, тим більша відповідальність, і, навпаки чим більше змісту вкладено у відповідальність, тим більше свободи вона вимагає для своєї реалізації.

Найбільш поширеним трактуванням відповідальності вважається усвідомлення людиною, соціальною групою та представниками владних структур свого обов'язку перед суспільством і людством у цілому та розгляд своїх вчинків і висловлювань, діяльності й поведінки через призму цього обов'язку, а також їх узгодження з тими зобов'язаннями і завданнями по забезпеченню функціонування і розвитку соціуму. Проявом відповідальності слугує характер участі індивіда чи групи у спільній з іншими людьми і групами діяльності, характер ставлення до них та до розподілу результатів діяльності [5, с. 208]. Іншими словами, відповідальність – це визначальна підстава для прийняття рішень і здійснення дій, спрямованих на їх реалізацію.

Значного поширення проблема визначення відповідальності як найголовнішої цінності технологічної цивілізації набула в працях німецько-американського філософа Г. Йонаса, науково-філософський доробок якого має величезний вплив на свідомість нашого часу. За Г. Йонасом, відповідальність – категорія, спрямована в майбутнє та проголошена найвищою моральною цінністю XXI ст. [3, с. 117]

Особливого значення питанням свободи та відповідальності приділяв австрійський психолог В. Франкл, який провів п'ять років свого життя в німецькому концтаборі. Він вважав, що людина наділена такими якостями як свобода, відповідальність і духовність. Відповідно до цієї точки зору особистість завжди сама вирішує, хто вона і якою їй бути.

Саме соціальна відповідальність, оскільки вона пронизує всі сфери життя від особистої до всіх сфер суспільного буття, є дуже складним поняттям. Тому у визначенні соціальної відповідальності слід урахувувати два чинники, які доповнюють один одного і є інтегруючими складовими етики загалом. Такими чинниками є об'єктивний, який має справу з розумом, і суб'єктивний, пов'язаний із почуттям. Відомий сучасний філософ Г. Йонас виділяє різні типи відповідальності, які найбільшою мірою поширені в суспільстві: природна і штучна (договірна), горизонтальна й вертикальна; легальна та моральна тощо [3, с. 148].

Отже, відповідальність як соціальний феномен не дається при народженні, а формується і розвивається в процесі виховання і соціалізації особистості. Свобода не можлива без відповідальності і обов'язку перед світом, в якому ми існуємо. Але водночас – і перед собою. Відповідальність –

це неминуча ціна свободи, плата за неї. Свобода вимагає від людини розуму, моральності і волі. Без відповідальності вона неодмінно переходить в свавілля і насилля над іншими людьми, в руйнування навколишнього світу. Міра відповідальності індивіда завжди конкретна – в межах його компетентності і діапазону можливостей.

Для дослідження міжпоколінних відмінностей, а саме розбіжностей та співпадінь, соціальних уявлень про свободу та відповідальність у жителів Миколаєва було використано два методи. Перший метод – це тест Роттера, який допоміг визначити рівень особистої відповідальності жителів міста. Другим методом було обрано анкетне опитування, за допомогою якого було досліджено соціальні уявлення миколаївців про свободу і відповідальність та їх міжпоколінні відмінності.

Досліджуючи міжпоколінні відмінності усі респонденти були розділені на три групи за віком. Поділ було здійснено зважаючи на те, яку

кількість свого життя людина прожила у СРСР, адже на нашу думку, саме «радянське життя» було одним з визначальних факторів впливу на розвиток особистісної відповідальності, соціальної відповідальності та прагнення людей до свободи. Збір дослідницького матеріалу відбувався наступним чином: перша група – це молодь віком від 18 до 29 років, друга група – це люди середнього віку (30-49 років) та третя група – це люди передпенсійного та пенсійного віку (від 50 та старше).

Тест Роттера був проведений із 150 респондентами по 50 людей у кожній віковій групі. Проаналізувавши результати відповідей респондентів, було помічено, що найвищий рейтинг особистісної відповідальності має молодь, люди середнього віку мають середній рівень відповідальності, а люди похилого віку мають найнижчий рівень особистісної відповідальності серед всіх груп респондентів.

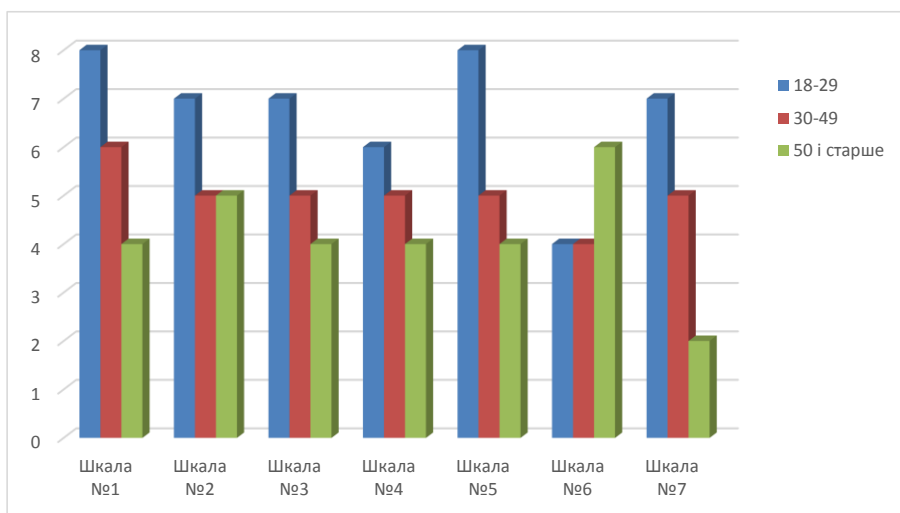

Рис. 3.1 – Рівень особистісної відповідальності жителів Миколаєва

Виходячи з результатів тесту локус контролю можна стверджувати, що вік людини є одним із визначних факторів особистісної відповідальності. Окрім віку, на рівень особистісної відповідальності впливають і такі чинники, як освіта, адже вся молодь має вищу або середню спеціальну освіту, натомість люди передпенсійного та пенсійного віку у більшості мають лише середню або середню спеціальну освіту. Варто відзначити, що у порівнянні з дослідженням рівня локус контролю молоді у 2013 році то рівень особистісної відповідальності молоді значно виріс, це перш за все пов'язано зі соціально-політичними змінами в Україні, розблокування як горизонтальних так і вертикальних соціальних ліфтів в державі, збільшенню рівня свободи в країні, демократизацією суспільства та орієнтацією на європейські соціальні цінності.

Поділяючи на саме такі вікові групи, за мету ми ставили дослідити не тільки міжпоколінні відмінності рівня особистісної відповідальності респондентів, а і вплив «радянського життя» на відповідальність людей. Виходячи з результатів, можна побачити, що люди, які прожили майже все свідоме життя у Радянському Союзі, а саме, люди передпенсійного та пенсійного віку, мають найнижчий рівень особистісної відповідальності. Група респондентів віком 30–49 років, тобто люди, які прожили частину життя у Радянському Союзі та у незалежній Україні, мають середній рівень особистісної відповідальності, а молодь віком 18-29, яка майже або взагалі не жила у Радянському Союзі, мають найвищий рівень соціальної відповідальності.

Для повного дослідження міжпоколінних відмінностей у соціальних уявленнях про свободу та відповідальність у жителів Миколаєва біло

проведено ще анкетне опитування. У дослідженні приймали участь 400 респондентів. Вибірка є репрезентативною за віком, статтю та місцем проживання респондентів. Інструментарій розподілявся на три блоки: перший блок – питання, що стосуються соціальних уявлень про свободу, другий блок – питання, що стосуються соціальних уявлень

про відповідальність та третій блок – особисті данні респондента.

Перш за все необхідно було визначити, що саме респонденти розуміють під поняттями свобода та відповідальність. Для цього в анкеті було наведено перелік тверджень про свободу та відповідальність.

Свобода для Вас це – ...

Твердження стосовно поняття свободи	Повністю погоджуюсь	Погоджуюсь	Не погоджуюсь	Повністю не погоджуюсь	Важко відповісти
Народна воля, яка виявляється завдяки праві вибору державних органів влади	55 %	24,6 %	9,6 %	8,8 %	1,9 %
Безкінечний перелік у виборі форми власності для підприємства	21,5 %	26,2 %	23,5 %	23,8 %	5,0 %
Здатність громадян вільно мислити і здійснювати свої вчинки	63,1 %	21,5 %	6,5 %	6,9 %	1,9 %
Можливість вільно купувати будь-які товари та послуги	51,2 %	29,2 %	7,7 %	10,4 %	1,5 %
Можливості для самореалізації особистості	66,5 %	16,2 %	9,6 %	6,9 %	0,8 %
Вільне віросповідання	49,2 %	21,9 %	10,8 %	15 %	3,1 %
Свобода у питаннях моралі й сексуального життя людини	49,6 %	22,3 %	11,2 %	14,6 %	2,3 %
Рівність усіх громадян перед законом	71,2 %	12,3 %	7,3 %	7,7 %	1,5 %

Результати кажуть, що респонденти розуміють свободу як сукупність понять, що включають в себе соціальну, політичну, економічну, релігійну та особистісну свободу. Більшість респондентів розуміють під свободою саме рівність усіх громадян перед законом, можливість для самостійної реалізації та здатність громадян вільно мислити та здійснювати свої вчинки. Натомість менш за все

миколаївці погоджуються з тим, що свобода це – безкінечний перелік у виборі форми власності для підприємства, вільне віросповідання та свобода у питаннях моралі та сексуального життя людини.

Для дослідження соціальних уявлень миколаївців про відповідальність респондентам було також запропоновано низку термінів з якими вони мали погодитись, чи не погодитись.

Відповідальність для Вас – це ...

Твердження стосовно поняття відповідальності	Повністю погоджуюсь	Погоджуюсь	Не погоджуюсь	Повністю не погоджуюсь	Важко відповісти
Усвідомлення людиною свого обов'язку перед суспільством і людством у цілому	76,9 %	15 %	4,6 %	1,2 %	2,3 %
Форма державного впливу на порушників норм права	41,9 %	29,6 %	16,9 %	8,1 %	3,5 %
Виконання декларованих програмних цілей і взятих зобов'язань	49,2 %	29,6 %	15,0 %	3,1 %	3,1 %
Визнання своїх помилок перед людьми	66,2 %	20 %	9,6 %	2,7 %	1,5 %
Звіт за допущені прорахунки перед собою і людьми	51,9 %	24,6 %	8,8 %	11,9 %	2,7 %

Отже, отримані результати вказують на те, що миколаївці під відповідальністю більш за все розуміють усвідомлення свого обов'язку перед суспільством та визнання своїх помилок перед людьми. Найбільш негативну оцінку респонденти дали твердженню «відповідальність – це звіт за допущені прорахунки перед собою і людьми».

Вивчаючи соціальні уявлення миколаївців про свободу та відповідальність необхідно було дослідити як саме соціальні зміни в Україні вплинули на їх розвиток. Для цього респондентам було запропоновано перелік найголовніших подій за 2013-2014 рік, де вони повинні були вказати як саме ці події вплинули на розвиток свободи та відповідальності.

Як Ви вважаєте, який вплив мали наступні події на розвиток свободи та відповідальності в Україні

	Позитивний	Скоріше позитивний	Скоріше негативний	Негативний	Важко відповісти	
Події на Майдані	65 %	12,3 %	7,3 %	11,9 %	3,5 %	Свобода
	67,6 %	11,2 %	7,3 %	9,2 %	5 %	Відпо-ть
Втеча Януковича з України	42,7 %	15 %	15 %	21,9 %	5,4 %	Свобода
	45,8 %	15,4 %	11,5 %	20,8 %	6,5 %	Відпо-ть

Вибори президента України у травні 2014 року	36,9 %	25,8 %	12,3 %	17,7 %	7,3 %	Свобода
	45,8 %	18,1 %	10,0 %	17,7 %	8,5 %	Відпо-ть
Війна на Сході країни	52,7 %	16,2 %	9,6 %	13,5 %	8,1 %	Свобода
	54,6 %	20,4 %	6,5 %	11,2 %	7,3 %	Відпо-ть
«Відділення» Криму та перехід до складу Росії	41,2 %	16,2 %	11,9 %	20,4 %	10,4 %	Свобода
	44,6 %	15,8 %	11,9 %	19,6 %	8,1 %	Відпо-ть
Парламентські вибори у жовтні 2014 році	34,6 %	22,3 %	15,4 %	18,5 %	9,2 %	Свобода
	35 %	18,8 %	17,7 %	18,8 %	9,6 %	Відпо-ть
Підписання Угоди про асоціацію України з ЕС	45,0 %	19,6 %	10,8 %	16,2 %	8,5 %	Свобода
	48,5 %	16,5 %	9,2 %	15,8 %	10 %	Відпо-ть

Отже, аналіз результатів відповідей респондентів вказує на те, що на їх думку найголовнішими подіями, які вплинули на розвиток свободи та відповідальності в країні є події на Майдані та війна на Сході країни. Респонденти також зазначили, що президентські та парламентські вибори найменше вплинули на розвиток свободи і відповідальності. Натомість, більше 20 % миколаївців вказали, що втеча Януковича з країни та «відділення» Криму і перехід до складу Росії негативно вплинули на розвиток свободи та відповідальності в країні. Майже половина респондентів зазначили, що підписання Угоди про асоціацію з ЕС та орієнтація на європейські цінності позитивно впливає на розвиток рівня свободи та відповідальності в українському суспільстві.

Для дослідження соціальних уявлень миколаївців про відповідальність було проаналізовано думку респондентів стосовно їх особистісної відповідальності та їх думку стосовно особистісної відповідальності інших жителів міста. Відповідно до результатів абсолютна більшість респондентів (95,6 %) вважають себе відповідальними людьми. Це свідчить про те, що люди впевнені в особистісній відповідальності, але, як показав тест локус контролю, тільки молодь має вище середнього рівня особистісної відповідальності. Виходячи з цього, можна стверджувати, що респонденти значна частина респондентів вважають себе відповідальними, але на справді не є такими.

Для того, щоб дізнатися, яка частина респондентів вважає себе відповідальнішою, ніж вона насправді є, було досліджено, як та чи інша вікова група відповідала на це питання. Відповідно до результатів більшість респондентів, які відповідали що вони є відповідальними – це люди віком 50-59 років (22,7 %), пенсіонери (20,7 %) та молодь (20,7 %). Якщо ці результати порівняти з результатами тесту локус контролю, то можна зробити висновок, що люди передпенсійного та пенсійного віку значно переоцінюють свій рівень особистісної відповідальності, натомість значна частина молоді адекватно оцінює рівень особистісної відповідальності.

Наступне питання стосувалося того, як люди оцінюють рівень особистісної відповідальності інших жителів Миколаєва. Згідно з результатами більшість респондентів (57,7 %) вважають, що жителі міста мають середній рівень особистісної відповідальності, лише 17,7 % впевнені, що миколаївці мають високий рівень особистісної відповідальності і 21,2 % вважають, що жителі міста

мають низький рівень особистісної відповідальності. Отже, значна кількість респондентів, яка впевнена, що має високий рівень особистісної відповідальності, вважає, що інші жителі міста мають низький або середній рівень особистісної відповідальності.

Для того, щоб зрозуміти які саме вікові групи вважають, що вони мають більшу відповідальність, ніж інші жителі міста, було проаналізовано, як саме та чи інша вікова група відповідала на це питання. Відповідно до результатів респонденти пенсійного та передпенсійного віку, які назвали себе відповідальними людьми, а за результатами тесту локус контролю мають найменший рівень особистісної відповідальності зі всіх інших вікових груп, вважають, що миколаївці мають низький рівень особистісної відповідальності. 18,2 % молоді, яка має найвищий рівень особистісної відповідальності за тестом Роттера, також вказала, що жителі Миколаєва мають низький рівень особистісної відповідальності.

Висновки. Свобода є обов'язковою умовою існування особистості, створення свого внутрішнього світу та конструювання сенсу життя. Обираючи той або інший варіант поведінки, особистість обирає, створює себе, конструює власний внутрішній світ. Відповідальність людини залежить від її загальної культури, освіченості й вихованості, світоглядних позицій, моральних принципів і переконань. Тому вона є результатом як цілеспрямованого впливу на людину її оточення, так і її власних зусиль, її прагнення до самовдосконалення. Свобода та відповідальність нерозривно пов'язані між собою, адже соціальна, особистісна та будь-яка інша свобода обмежується відповідальністю. Саме відповідальність виступає стимулюючим фактором свободи, бо якщо б не було відповідальності то свобода переросла б анархію, яка супроводжувалася б повним хаосом.

Результати тесту Роттера, який вимірює рівень локус контролю людини тобто особистісної відповідальності показав, що найвищий рівень суб'єктивного контролю наявний саме у молоді. Найменший рівень особистісної відповідальності, як і передбачалось на самому початку дослідження, наявний у людей передпенсійного та пенсійного віку, які все «свідоме життя» прожили у радянському союзу, котрий своїм тоталітарним режимом пригнічував свободу людини, в наслідок чого це відбивалося і на розвитку відчуття особистісної відповідальності людини. Варто відзначити, що у порівнянні з дослідженням рівня локус контролю

молоді у 2013 році то рівень особистісної відповідальності молоді значно виріс, це перш за все пов'язано зі соціально-політичними змінами в Україні, розблокування як горизонтальних так і вертикальних соціальних ліфтів в державі, збільшенню рівня свободи в країні, демократизацією суспільства та орієнтацією на європейські соціальні цінності.

Анкетне опитування жителів Миколаєва стосовно відмінностей соціальних уявлень про свободу та відповідальність у різних поколіннях показало, що респонденти розуміють свободу та відпові-

дальність, не як одне яєсь поняття, а як їх сукупність, які охоплюють усі сфери життя. Крім того, миколаївці вказали, що саме Майдан у центрі Києва, або як ще його називають «Революція гідності та свободи» та війна на Сході країни позитивно вплинули на рівень розвитку свободи та відповідальності серед громадян. Ці данні, на прикладі молоді, підтвердив і тест Роттера, проведений з різницею у рік. Результати опитування також показали, що люди передпенсійного та пенсійного віку значно завищують свій рівень відповідальності, ніж він є насправді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бауман З. Свобода /З. Бауман. – М.: Новое издательство. 2006. – 132с.
2. Зубчик О. Держава: економічна свобода і політична необхідність / О. Зубчик // Електронний ресурс [Режим доступу] – http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdytp_2013_2_11.pdf
3. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Г. Йонас. – К. : Лібра, 2001. – 400 с.
4. Мухін І. Феномен соціальної свободи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / І. М. Мухін. – Сімферополь, 2003. – 17 с.
5. Пономарьов О. С. Філософія відповідальності як атрибуту соціального буття людини / О. С. Пономарьов // Переяславская рада: её историческое значение и перспективы развития восточнославянской цивилизации: сб. науч. тр.: по матер. VII Междунар. науч.-практич. конференции, 19-20 декабря 2012 г., Ч. 2. / ред. А. Г. Романовский, Ю. И. Панфилов. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2013. – С. 206-210.
6. Таран В. Соціальна філософія / В. Таран, В. Зотов, Н. Резанова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.
7. Федоренко О. Політична свобода в системі демократичного розвитку / О. Федоренко // Гуманітарний вісник. Філософія. – 2013. – №28. – С. 390 – 396.

И. А. Мейжис, А. В. Дроздов,

*Черноморский государственный университет
имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина*

МІЖПОКОЛІННІ ВІДМІННОСТІ СОЦІАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ ЖИТЕЛІВ МИКОЛАЄВА ПРО СВОБОДУ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

В статье рассматриваются социальные представления жителей Николаева о свободе и ответственности, а также их между поколенные различия по материалам социологических исследований. С помощью теста locus контроля исследуется уровень личностной ответственности жителей города и их возрастные отличия. В работе также исследуется важность ценностей свободы в общей ценностной системе человека. Также проанализировано в какой мере жители Николаева оценивают уровень своей личностной ответственности и уровень личностной ответственности других жителей города. В работе приведены данные, которые показывают значительные отличия в социальных представлениях жителей Николаева относительно свободы и ответственности в разных возрастных группах населения и причины этих отличий. Проанализировано влияние социально-политических событий в 2013-2014 годах на изменение уровня свободы и ответственности среди жителей Николаева

Ключевые слова: свобода; ответственность; социальные представления; социально-политические изменения; поколения.

I. A. Meyzhis, O. V. Drozdov,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

INTERGENERATIONAL DIFFERENCES OF NIKOLAEV RESIDENTS' SOCIAL REPRESENTATIONS OF FREEDOM AND RESPONSIBILITY

In this article, due to the data of the research, the Nikolaev inhabitants' social ideas of freedom and responsibility and an also their inter-generational differences were examined. With the help of the Locus control test the level of Nikolaev inhabitants' individual responsibility and their age differences were examined. The

research work also seeks to estimate the importance of freedom in the general human system of values. The Nikolaev inhabitants' comprehension of their level of individual responsibility and the one of other citizens' was analyzed as well. There was data presented that shows the dramatical changes in social ideas of Nikolaev inhabitants in terms of freedom, responsibility, and the reasons of these differences. The influence of social and political events in 2013-2014 on the changes in level of freedom and responsibility of the Nikolaev inhabitants was analyzed as well.

Key words: *freedom; responsibility; social ideas; social and political changes; generations.*

Рецензенти: *Гавеля В. Л., д. філос. н., професор;
Коробов В. К., к. соц. н., доцент.*

© Мейжис І. А., Дроздов О. В., 2015

Дата надходження статті до редколегії 10.03.2015